GELECEĞİ İNŞA ETMEYİ AMAÇLAYAN EKONOMİ POLİTİKASINA İHTİYAÇ VAR

Yeni küresel işleyişte yeni ve sağlam bir büyüme hikâyesine ihtiyacımız var. Dünyaya bu yeni hikâyeyi ve küresel sıkılaştırma dönemine nasıl intibak edeceğimizi sunmamız gerekiyor. Sonrasında şirketler kesiminin kurdaki hareket nedeniyle maruz kaldığı yükü nasıl hafifletebiliriz. Günü kurtarmayı değil, geleceği inşa etmeyi amaçlayan bir ekonomi politikasına ihtiyaç var.

Döviz piyasasındaki hareketlik ve TL'deki önlenemeyen değer kaybı herkesi endişelendiriyor. Her ne kadar politikacılar işin kolayını bulmuş ve bunun nedenini kendileri dışında herkeste ve özellikle de dış mihraklarda görmek isteseler de ekonomideki gerçekler çok daha farklı. Ünlü bir iktisatçının söylediği gibi, sorumluluklarımızdan kaçınabiliriz, ama kaçınmanın sonuçlarından kaçamayız. Türkiye yıllardır göz ardı ettiği, görmezden geldiği, önlem almadığı yapısal bozukluklarının sonuçlarını yaşamaya başladı.

Esasında bu süreç yeni başlamadı. Başlangıcı 2007'ye dayanıyor. Üzerine vazife olmayanların siyasete dışarıdan müdahalesi ve sonrasında gelişen pek çok olay Türkiye'nin ekonomiyi, yapısal reformları ve AB sürecini ikinci plana bırakmasına neden oldu; TL'nin değer kaybı ilk o zamanlar başladı ve sonrasında hız kazandı.

On yıl kadar önce 2007'de 100 liranın karşılığı yaklaşık 75 dolardı. Şimdilerde 25 doların da altına geriledi. Yani 10 sene de paramız neredeyse yüzde 70 değer kaybetti, önceki değerinin üçte birine indi.

"Niye böyle oldu" diye baktığımızda, bizi 2001 krizinden çıkaran ve 2007'de başarıyla tamamlanan ekonomik programının yerine yeni ve bütüncül bir vizyon koyamadık gibi görünüyor. Türkiye, kamu borç stokunu azaltmayı ve kamu borcunun çevrilmesini sorun olmaktan çıkarmayı başardı. Ama yeni bir büyüme stratejisi koyamadı. Biten reform programını yeni hedeflerle yenileyemedi. Büyüyen dış ticaret ve cari işlemleri,

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU

TOBB Başkanı
Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği
(Eurochambres) Başkan Yardımcısı
İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası (ICCIA) Başkan Yardımcısı ve
Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) Yönetim Kurulu Üyesi
baskanlik@tobb.org.tr

artan dış finansman ihtiyacı ve dışa bağımlılık giderek büyüyen bir yapısal sorun haline dönüştü.

Milleti ve hatta tüm kamu kurumlarını ortak bir hedef etrafında toplayan Avrupa Birliği sürecine benzer birleştirici bir proje de ortaya koyamadık. Fransa ve Almanya'nın popülist yaklaşımlarıyla birlikte AB süreci de fiilen durmuş oldu. Bu sürecin kolaylaştırıp yönlendirdiği reformları da bir kenara bıraktık. Herkes kendi bahçesinde işler iyiymiş gibi yapmayı tercih etti ve bugünlere geldik.

TL'de son 10 yıldaki yaklaşık yüzde 70 değer kaybının büyük bir kısmı 2014'ten itibaren yaşandı. Bunun esas nedeni komplo veya dış mihraklar değil yine biziz. 2009-2014 yılları arasında Amerikan Merkez Bankası parasal genişleme sürecindeydi; 3.5 trilyon dolar ilave likiditeyi dünyaya saldı. Bizim gibi gelişen ülkeler de bu likidite sayesinde rahatça borçlandı, harcama yaptı ve büyüdü. Bu süreç 2014'te son buldu; 2017'den itibarense parasal daralma dönemine girdik.

Türkiye'nin zamana uyması gerekiyordu. Zamana uyamadık. Tedbirli bir tacir gibi davranmadık. Dünya parasal genişlemeden parasal daralmaya doğru giderken, küresel finansal sistemdeki bu iklim değişikliğini fark edemedik. Her şey eskisi gibi devam eder zannettik, üzerimize düşeni yapmadık. Dış finansman ihtiyacını, cari açığı ve şirketler kesiminin borçlarını yeni küresel ortama uyumlu olarak küçültmek gerekiyordu. Hiç birini yapmadık. Uyarı işaretlerini görmezden geldik. Ama gerçeklerden kaçmanın sonuçlarından kaçamadık. Bu nedenle Türkiye, Türk Lirası küresel değişime açıkta yakalandı.

2002 yılında Türkiye'nin toplam dış borcu 100 milyar dolar civarındaydı. 2007'de ikiye katlanarak 200 milyar dolara yükseldi. 2014 yılında yeniden ikiye katlanıp, 400 milyar dolara ulaştı. 2017 sonunda 450 milyar doları buldu. Rakamlar net, dün ne ektiysek bugün onu biçiyoruz. Türkiye dış borçları en hızlı artan ülkelerden biri. Parasal daralmaya bu yüksek borçla yakalandık. Daha önemlisi dünya parasal genişlemeden parasal sıkılaşmaya geçerken, dış finansman bağımlılığımızı azaltmaya yönelik bir stratejiyi ortaya koyamadık. Dolayısıyla Türkiye'nin dış açığı ve borçları göze batar oldu. "Borç yiyen kesesinden yer" atasözümüzün manasını artık daha iyi idrak etmeliyiz.

Peki, liraya yeniden itibar kazandırmak mümkün mü? İlk yapılması gereken ortadaki karışıklığa son vermektir. Kurumların görevlerini yapması, dümende olduklarını göstermeleridir. Küresel ortamdaki değişimin farkında olmadığımız algısını değiştirmektir.

Sorumluluk mevkiinde olanlar icraat yaparlar. Hadiselere bakıp yorum yapmazlar. Evin çatısı sorunlu haldeyken yağmur yağıp içeriye su girince, "Dış koşullar, yani yağmur nedeniyle evi su bastı, ne yapalım?" diyebilir misiniz!. "Neden güneşli günlerde çatıyı onarmadınız" diye sorarlar. Marifet ekonomiyi, dış koşullardan olumsuz etkilenmeyecek ya da çok az etkilenecek bir hale getirmektir.

En önemlisi de bu yeni küresel işleyişte yeni ve sağlam bir büyüme hikâyesine ihtiyacımız var. Dünyaya bu yeni hikâyeyi ve küresel sıkılaştırma dönemine nasıl intibak edeceğimizi sunmamız gerekiyor. Sonrasında şirketler kesiminin kurdaki hareket nedeniyle maruz kaldığı yükü nasıl hafifletebiliriz, şirketlerimizi yeniden nasıl yüzdürebiliriz diye düşüneceğiz. Ayrıca Türkiye hala büyüyebilmek için dış finansmana ihtiyaç duyuyor. Ne kadar hızlı büyürsek o kadar fazla dış borç almak gerekiyor. Bu yapısal sorunu çözmemiz gerekiyor. Günü kurtarmayı değil, geleceği inşa etmeyi amaçlayan bir ekonomi politikasına ihtiyaç var.